

Huumekontaktit ja mielipiteet huumeongelman vakavuudesta – tutkimus työikäisistä suomalaisista

SANNA NATUNEN – PIIA JALLINOJA – SATU HELAKORPI – ANTTI UUTELA

Johdanto

Huumausaineiden käyttö lisääntyi Suomessa merkittävästi 1990-luvulla. Jotakin laitonta huumausainetta elämänsä aikana kokeilleiden osuus väestössä kohosi vuosien 1992 ja 2002 välillä viidestä prosentista 12 prosenttiin. Erityisesti 20–29-vuotiaiden kannabiskokeilut yleistyivät tänä ajanjaksona: Vuonna 1992 12 prosenttia ilmoitti kokeilleensa kannabista joskus elämänsä aikana. Kymmenen vuotta myöhemmin tällaisia 20–29-vuotiaita oli 28 prosenttia. (Hakkarainen & Metso 2003.) Nuoret ikäluokat korostuvat myös huumesairauksia, -kuolemia ja huumehoidon asiakkaita kuvaavissa tilastoissa (Sosiaaliturva, 2004).

Tuoreimmat kyselytutkimukset ja tilastot osoittavat kuitenkin, että sekä käyttö että siitä aiheutuvien ongelmien määrä ovat tämän jälkeen tasaantuneet ja osin jopa kääntyneet laskuun (Hakkarainen & Metso 2005). Merkkinä tästä ovat huumausaineisiin liittyvien sairauksien ja kuolemien vähentyminen, poliisin tietoon tulleiden huumausainerikosten määrän kasvun pysähtyminen ja pistettävien huumeiden käyttäjien keskuudessa veriteitse tarttuvien tautien saaminen tehokkaasti rajatuiksi (Virtanen 2005). Suomen huumausainetilanne onkin tällä hetkellä kansainvälisesti katsottuna varsin hyvin hallinnassa (Vuosi-raportti ..., 2004).

Vaikka huumeekokeilujen kasvu näyttää laantuneen, arvioidaan ongelmakäyttäjien määrän 1990-luvun ”huumeaallon” seurauksena kuitenkin edelleen kasvaneen. Amfetamiinin ja opi-aattien ongelmakäyttäjää arvioidaan olevan tällä hetkellä Suomessa noin 16 000–21 000. Uudeksi haasteeksi on osoittautunut korvaushoidossa käy-

tettyjen lääkkeiden väärinkäyttö. Vuonna 2004 heroisiin aiheuttamia akuutteja kuolemantapauksia ei sattunut Suomessa yhtään, mutta väärinkäyttöön liittyvissä myrkytyskuolemissa buprenorfinilöydökset ovat lisääntyneet nopeasti. (Virtanen 2005.)

Pääosa suomalaisten huumeiden käytöstä on tilapäistä kannabiksen kokeilua (Pirkola & Seppälä 2005; Virtanen 2005), ja valtaosa kokeilijoista lopettaa parin, kolmen kokeilukerran jälkeen. Kannabista käyttäneiden kuukausiprevalenssit ovat systemaattisesti huomattavasti elinikäisprevalenssia alhaisempia (Hakkarainen & Metso 2005). Viime vuosikymmeninä huumeiden kokeilu ja käyttö ovat liittyneet kiinteästi nuorisokulttuurin, nuorten aikuisten vapaa-ajan ja nuorisomusiikin virtauksiin, erityisesti teknokulttuuriin niin Suomessa (Seppälä 2001; Salasuo & Rantala 2002; Salasuo & Seppälä 2001) kuin muuallakin Euroopassa (Calafat & al. 2001 & 2002; Parker & al. 1998). Tällaista juhlimistyyliihin ja nuorisokulttuuriin kytkeytyvää huumeiden käyttöä on kutsuttu myös viihdekäytöksi, jota leimaa käyttäjien tunne käytön harmittomuudesta ja hallittavuudesta (Salasuo 2004). Euroopan huumausaineiden käytön seurantakeskus (EMCDDA) on nostanut huumeiden viihdekäytön ja erityisesti ekstaasin käytön Euroopan unionin huumausainepolitiikan keskeiseksi tulevaisuuden haasteeksi (Annual report ..., 2002).

Viime vuosikymmenen huumeiden käytön kasvu ja huumeekuolemat heijastuivat tiedotusvälineiden huumeuutisoinnissa (Jallinoja & al. 2003a; Törrönen 2002). Tiedotusvälineissä esitetty huoli huumausainetilanteen pahenemisesta on välittynyt edelleen kansalaisille. Valtaväes-

tön suhtautuminen huumausaineisiin on Suomessa edelleen ehdottoman kielteistä ja tiukasti rajoittavaa huume politiikkaa tukevaa (Hakkarainen & Metso 2004). Juha Partanen (2002) onkin kiteyttänyt suomalaisten suhtautumisen huumeisiin termiin narkofobia, huume pelko. Se rakentuu asenteiden, joukkoviestinnän sekä erilaisten yhteiskunnallisten toimien yhteisvaikutuksesta. Tällä hetkellä näyttää kuitenkin siltä, ettei huumehuoli ole enää lisääntymässä Suomessa. Etenkin nuorten aikuisten suhtautuminen huumeiden käyttöön on vähemmän huolestunutta kuin aiemmin. (Piispa & al. 2005.)

Britanniassa tehdyissä kyselytutkimuksissa on havaittu, että myös vanhempien väestöryhmien asenteet huumausaineisiin, etenkin kannabikseen ovat muuttuneet sallivammiksi (Gould & Stratford 2002). Osa suomalaisista huume tutkijoista on ennakoitunut samanlaista kehitystä myös Suomessa (Salasuo & Seppälä 2001). Toiset taas arvioivat, että asenteiden normalisoitumista ei ole tapahtumassa (Hakkarainen & Tigerstedt 2002), sillä Suomessa suhtaudutaan huumeiden vaarallisuudesta kertovasta ja käytön tuomitsevasta linjasta poikkeaviin julkisiin kannanottoihin edelleen voimakkaan kielteisesti (Hakkarainen & Metso 2004; Törrönen 2002).

Tässä artikkelissa tarkastellaan työikäisten suomalaisten huume kontaktteissa tapahtuneita muutoksia kymmenen viime vuoden (1996–2005) aikana sekä mielipiteitä huumeiden käytöstä vuosina 2001–2005. Aineistona käytetään Kansanterveyslaitoksen vuosittain keräämää laajaa työikäisen väestön elintapaseuranta-aineistoa.

Aineisto ja menetelmät

Kansanterveyslaitoksen Terveiden edistämisen ja kroonisten tautien ehkäisyn osastolla on toteutettu vuosittain vuodesta 1978 alkaen suomalaisen aikuisväestön terveyteen vaikuttavien elintapojen seurantatutkimus (AVTK). Vuodesta 1996 lähtien tässä tutkimuksessa on kartoitettu huumeiden läsnäoloa ihmisten tuttava- ja elinpiirissä kysymällä, tietääkö vastaaja tuttaviansa joukossa jonkun, joka on kokeillut huumeita viimeksi kuluneen vuoden aikana, ja onko vastaajalle samalla aikavälillä tarjottu huumeita. Tarkempia tietoja siitä, missä huumeita on tarjottu ja ketkä ovat olleet tarjoajina, kerättiin ensimmäistä kertaa kevään 2005 kyselyssä. Suomalaisissa aikuisväes-

tön kohdistuvissa väestökyselyissä ei ole aiemmin näitä seikkoja kysytty. Huumeiden tarjontaa tämentävät kysymykset laajentavat AVTK-kyselyn huume kontaktikysymyssarjaa, jossa ei ole suoraan kysytty huumeiden käytöstä. Väestön mielipiteitä huumeongelman vakavuudesta ja kehitystrendeistä on AVTK-tutkimuksessa selvitetty vuodesta 2001 lähtien kysymällä, miten vakavana ongelmana vastaaja pitää huumausaineiden käyttöä Suomessa ja miten hän arvelee huumeiden käytön kehittyvän lähitulevaisuudessa. (Jallinoja & al. 2002 & 2003b & 2004; Piispa & al. 2005.)

AVTK:n aineiston keräämiseksi on poimittu väestörekisteristä 5 000 henkilön edustava satunnaisotos 15–64-vuotiaista maassa pysyvästi asuvista Suomen kansalaisista. Keväällä 2005 kyselylomake postitettiin 4. huhtikuuta, ja vastaamatta jättäneille lähetettiin kolme uusintakyselyä touko–kesäkuussa. Vastausaktiivisuus on vuosina 1978–2005 selvästi alentunut. Viime vuosikymmenenä vastausprosenttimuutokset ovat kuitenkin olleet suhteellisen pieniä, vaikka suunta on ollut laskeva. Vuonna 1996 otokseen valituista vastasi 72 prosenttia, vuonna 2001 70 prosenttia ja vuosina 2002–2004 65–68 prosenttia. Vuoden 2005 kyselyyn vastasi kaikkiaan 3 287 henkilöä, joten vastausprosentiksi muodostui 66 (Helakorpi & al. 2005).

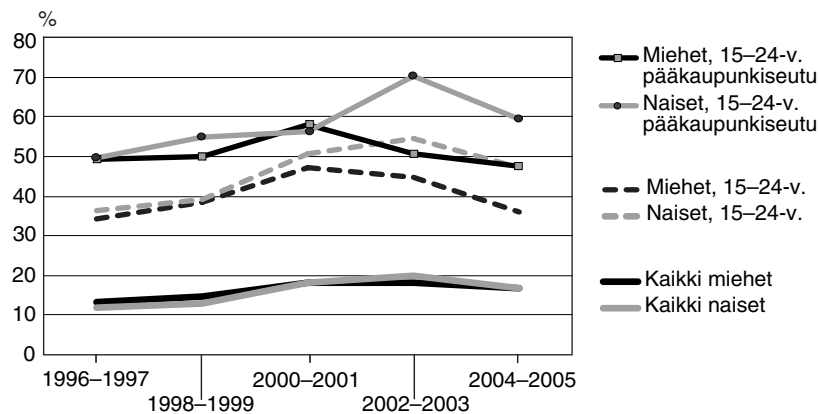
Uusimmassa kyselyssä vastanneiden osuus oli työikäisille tavanomaiseen tapaan naisilla selvästi suurempi (73 prosenttia, $n = 1\,765$) kuin miehillä (59 prosenttia, $n = 1\,522$). Ikäryhmistä aktiivisin oli 55–64-vuotiaat, joiden vastausprosentti oli 76. Sen sijaan 15–24-vuotiaista miehistä vain 46 prosenttia ja vastaavanikäisistä nuorista naisista 65 prosenttia palautti lomakkeen täytettynä. (Helakorpi & al. 2005.) Nuorten miesvastaajien huomattava kato on ollut ominaista myös aikaisemmissa kyselyissä.

Osa vuoden 2005 huume kysymyksiä käsittelevistä perustulosta ulukoista on julkaistu varsinaisessa AVTK-raportissa (Helakorpi & al. 2005). Yksityiskohtaiset tulokset ja kehitystrendit esitellään tässä artikkelissa. Kysymysten ”missä huumeita on tarjottu” ja ”ketkä ovat vastaajille tarjonneet huumeita” osalta tässä artikkelissa tarkastellaan yksityiskohtaisesti vain niitä alle 45-vuotiaita vastaajia, jotka kertovat joutuneensa huume tarjonnan kohteeksi viimeksi kuluneen vuoden aikana ($n = 173$). Vain muutamille yli 45-vuotiaille oli tarjottu huumeita, joten tämä ikäryhmä ei sovi tilastolliseen tarkasteluun.

Taulukko 1. Niiden vastaajien osuus (%), jotka tiesivät tuttaviansa joukossa jonkun, joka on kokeillut huumeita viimeksi kuluneen vuoden aikana, sukupuolen ja iän mukaan, kevät 2005 (n = 3 263)

Ikäryhmät	Miehet						Naiset						Miehet ja naiset yht.
	15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	Yht.	15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	Yht.	
Ei tiedä ketään	65,1	68,5	84,9	93,0	94,3	83,3	53,8	74,0	92,6	92,5	94,2	83,5	83,4
Tietää yhden henkilöä	11,1	6,0	6,9	3,1	3,3	5,6	14,7	12,0	3,8	4,9	4,5	7,4	6,6
Tietää 2–5 henkilöä	18,7	18,5	5,9	2,2	1,4	8,0	22,4	12,7	2,7	2,4	0,8	7,1	7,5
Tietää useampia kuin 5 henkilöä	5,1	6,9	2,3	1,7	1,1	3,0	9,1	1,4	0,8	0,2	0,5	2,1	2,5
Yhteensä (N)	235	248	305	356	369	1 513	286	292	365	411	396	1 750	3 263
Yhteensä (%)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kuvio 1. Niiden vastaajien osuus (%), jotka tiesivät vähintään yhden henkilön, joka on kokeillut huumeita kuluneen vuoden aikana, sukupuolen, iän ja asuinpaikan mukaan, vuodet 1996–2005

Tulokset

Suurella enemmistöllä vuoden 2005 kyselyn vastaajista ei ole omakohtaisia kokemuksia huumeista tai niiden käyttäjistä. Vastaajista 83 prosenttia raportoi, ettei tunne ketään, joka olisi kokeillut huumeita viimeksi kuluneen vuoden aikana. Kokeilijoita tietävien osuus oli odotetusti nuoremmassa ikäryhmässä selvästi suurempi kuin vanhimmassa ikäryhmässä (taulukko 1). Nuorista naisista (15–24-vuotiaat) lähes puolet (46 prosenttia) tunsi jonkun huumeita kokeilleen ja 15–24-vuotiaista miehistä noin kolmasosa tunsi jonkun huumeita kokeilleen. Suurimmat kokeilijoita tietävien osuudet löytyivät pääkaupunkiseudulta ja muista suurista kaupungeista (kuvio 1). Pääkaupunkiseudun nuorista naisista jopa 59 prosenttia tunsi jonkun huumeita kokeilleen; vastaava luku pääkaupunkiseudun nuorilla miehillä oli 44 prosenttia.

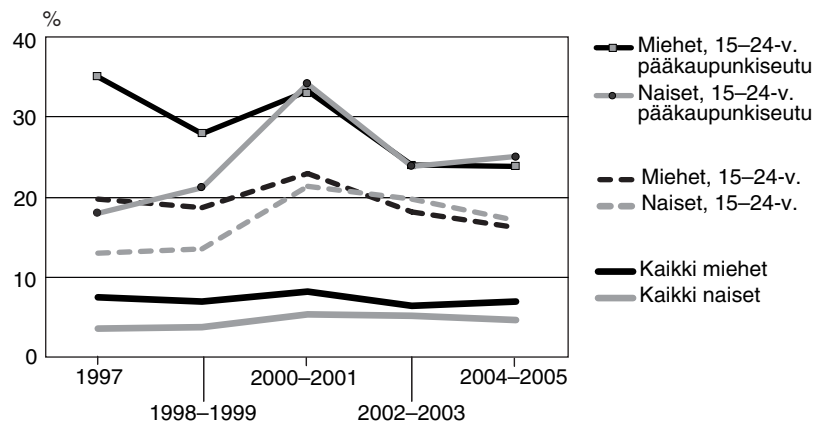
Vertailu aikaisempiin kyselyihin (1996–2004) osoittaa, että vähintään yhden huumeita viimeksi kuluneen vuoden aikana kokeilleen tietävien osuus kasvoi aina vuoteen 2001 saakka, mutta on sen jälkeen laskenut suunnilleen vuoden 2000 tasolle (kuvio 1). Kun tarkastellaan aivan viime vuosien tilannetta, näyttää huumeita kokeilleita tietävien osuus tasaantuneen vuosituuhannen vaihdetta hieman matalammalle tasolle. Nuorimman ikäryhmän luvut erottuvat selvästi koko väestön luvuista, mutta kontaktit huumeita kokeilleisiin näyttävät olevan vähenemässä myös nuorimman ikäryhmän keskuudessa.

Huumetarjonnan kohteeksi joutuminen oli vielä harvinaisempaa kuin huumausaineiden kokeilijoiden tunteminen. Ainoastaan kuudelle prosentille vastaajista oli tarjottu huumeita joko ilmaiseksi tai ostettavaksi kuluneen vuoden aikana (taulukko 2). Nuorimmat ikäryhmät erottu-

Taulukko 2. Niiden vastaajien osuus (%), joille oli kuluneen vuoden aikana tarjottu huumausaineita, sukupuolen ja ikäryhmän mukaan, kevät 2005 (n = 3 262)

Ikäryhmät	Miehet						Naiset						Miehet ja naiset yht.
	15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	Yht.	15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	Yht.	
Ei ole tarjottu	85,1	84,6	92,8	98,9	98,1	93	81,1	94,2	97,5	99	99,2	95,1	94,1
Kyllä, ilmaiseksi	6,8	6,5	3,9	0,6	1,6	3,4	11,9	4,4	1,4	0,7	0,8	3,3	3,4
Kyllä, ostettavaksi	2,1	3,2	1,6	0,3	0,3	1,3	2,1	0,7	0	0,2	0,0	0,5	0,9
Kyllä, ilmaiseksi ja ostettavaksi	6,0	5,7	1,6	0,3	0,0	2,3	4,2	0,7	1,1	0,0	0,0	1,0	1,6
Yhteensä (N)	235	247	304	358	367	1 511	286	293	364	410	398	1 751	3 262
Yhteensä (%)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kuvio 2. Niiden vastaajien osuus (%), joille oli kuluneen vuoden aikana tarjottu huumausaineita, sukupuolen, iän ja asuinpaikan mukaan, vuodet 1997–2005

vat rässäkin kysymyksessä selvästi muista. 15–24-vuotiaista naisista noin 18 prosentille oli tarjottu huumausaineita kuluneen vuoden aikana. Vastava luku sekä 15–24-vuotiailla miehillä että 25–34-vuotiailla miehillä oli noin 15 prosenttia (taulukko 2). Muissa tutkituissa ikäryhmissä (35–64-vuotiaat) huumetarjonnan kohteeksi joutuminen oli erittäin harvinaista.

Koko väestön tasolla huumetarjontaa kohdanneiden osuus on jatkuvasti ollut varsin pieni (5–7 prosenttia, ks. kuvio 2). Sen sijaan nuorimmissa ikäryhmissä on nähtävissä huumetarjonnan yleistyminen aina vuosituhaten vaihteeseen saakka. Tämän jälkeen johdonmukainen vähenemistrendi löytyy 15–24-vuotiaiden miesten ryhmästä, jossa huumetarjontaa kohdanneiden osuus on laskenut 25 prosentista 15 prosenttiin (kuvio 2). Nuoriin naisiin kohdistunut tarjonta ei ole vähentynyt varsinkaan pääkaupunkiseudulla yhtä selvästi.

Taulukoissa 3 ja 4 tarkastellaan lähemmin sellaisia alle 45-vuotiaita vastaajia, joille oli tarjottu huumeita viimeksi kuluneen vuoden aikana (n = 173). Kaksi kolmasosaa tästä vastaajajoukosta nimesi huumeiden tarjoajiksi ystävät tai tuttavat (taulukko 3). Huumeiden tarjonta omien sukulaisten taholta oli hyvin harvinaista. Tarjontapaikkoja kartoittaneeseen kysymykseen annetuissa vastauksissa korostuivat omat ja toisten kodit erityisesti naisten keskuudessa (taulukko 4). Tarkasteltaessa ristiin tarjoajia ja tarjontapaikkoja havaitaan selkeä ero ystävien ja tuntemattomien tarjoajien suosimissa tarjontapaikoissa. 78 prosenttia huumeita tarjonneista ystävästä tai tuttavasta oli tarjonnut huumeita joko omassa tai toisen kodissa. Vain 22 prosenttia ystävästä oli tarjonnut huumeita joko klubilla tai ravintoloissa ja 10 prosenttia kadulla, puistossa tai festivaaleilla. Tuntemattomat nuoret ja aikuiset näyttävät sen sijaan

Taulukko 3. Eri henkilöryhmien osuus huumausaineiden tarjoajissa viimeksi kuluneen vuoden aikana, kevät 2005. Tarkastelussa mukana vain sellaiset 15–44-vuotiaat, joille oli tarjottu huumeita (n = 173)

	Miehet (n = 95)	Naiset (n = 78)	Yhteensä (n = 173)
Ystävät	65	71	68
Sukulaiset	0,0	5	2
Tuntemattomat nuoret Suomessa	20	13	17
Tuntemattomat aikuiset Suomessa	21	14	18
Tuntemattomat nuoret ulkomailla	16	12	14
Tuntemattomat aikuiset ulkomailla	17	14	16

Taulukko 4. Paikat, joissa vastaajille oli tarjottu huumeita viimeksi kuluneen vuoden aikana, kevät 2005. Tarkastelussa mukana vain sellaiset 15–44-vuotiaat vastaajat, joille oli tarjottu huumausaineita (n = 173)

	Miehet (n = 95)	Naiset (n = 78)	Yhteensä (n = 173)
Kadulla/puistossa	33	21	27
Omassa/toisen kodissa	52	56	54
Klubilla/ravintolassa	38	23	31
Festivaaleilla	13	9	11
Muualla	22	13	18

suosivan tarjontapaikkana ulkotiloja (kadulla tai puistossa 38 %) tai ravintoloita (38 %).

Yli kolme neljäsosaa (78 %) suomalaisista arvioi keväällä 2005, että huumausaineiden käyttö on Suomessa erittäin vakava tai melko vakava ongelma (kuvio 3). Vain kolme prosenttia vastaajista piti huumeiden käyttöä melko lievänä ongelmana tai ei ongelmana ollenkaan. Tarkasteltaessa viiden vuoden aikana tapahtunutta muutosta havaitaan, että huumeiden käyttöä pidetään nyt aiempaa harvemmin erittäin vakavana ongelmana. Huumausaineiden käytön erittäin vakavaksi ongelmaksi Suomessa kokeneiden osuus on vuosina 2001–2005 laskenut 58 prosentista 37 prosenttiin ja käyttöä ei kovin vakavana muttei lievänäkään ongelmana pitävien osuus on yli kaksinkertaistunut (8 %:sta 19 %:iin).

Miehet ovat jatkuvasti arvioineet huumausainetilannetta hieman lievemmin kuin naiset. Kevään 2005 kyselyssä huumeiden käyttöä vakavana ongelmana pitävien osuus oli miesten keskuudes-

sa 74 prosenttia ja naisten keskuudessa 82 prosenttia. Ikäryhmävertailu puolestaan osoittaa, että huumausaineiden käyttöä vakavana ongelmana pitävien osuus kasvaa johdonmukaisesti ja voimakkaasti iän myötä. Kevään 2005 kyselyssä eläkeläisistä peräti 90 prosenttia, mutta opiskelijoista vain 58 prosenttia ilmoitti pitävänsä huumeiden käyttöä erittäin tai melko vakavana ongelmana.

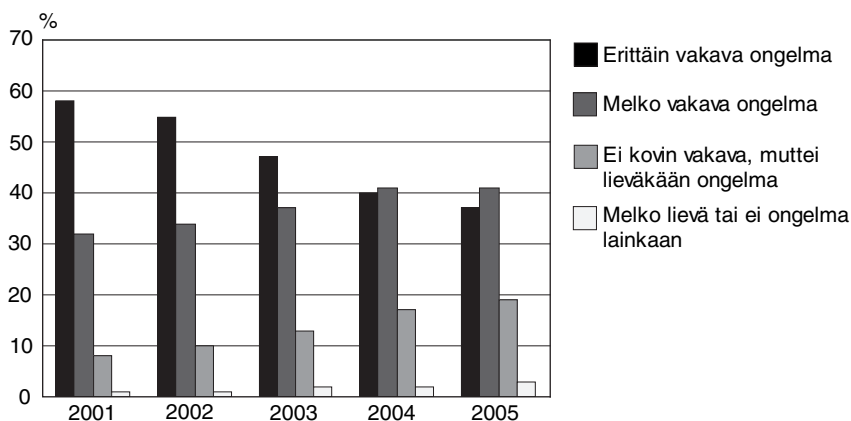
Myös käsitys, että huumeiden käyttö tulee lisääntymään Suomessa, näyttää vähenevän vuosi vuodelta (kuvio 4). Käytön lisääntymistä ennakoivien osuus on vuosina 2001–2005 pudonnut 88 prosentista 59 prosenttiin ja käyttötason vakautta ennakoivien osuus on noussut 11 prosentista 38 prosenttiin. Kevään 2005 kyselyssä käytön kasvuun uskomisen oli yleisintä 35–44-vuotiaiden keskuudessa.

Johtopäätökset

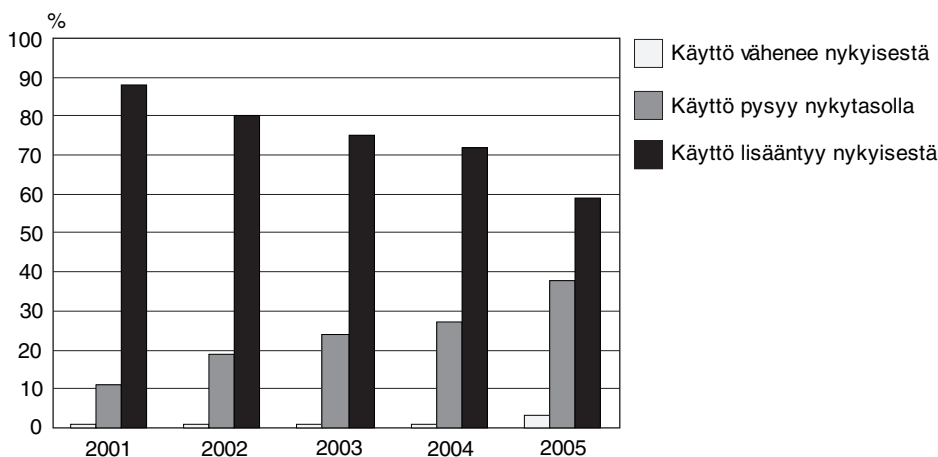
Tässä raportoidut AVTK-tutkimuksen tulokset osoittavat, että huumekontakteissa 1990-luvun lopulla tapahtunut kasvu on taittunut. Myös muut tutkimukset viittaavat huumetilanteen rauhoittumiseen (Hakkarainen & Metso 2005). Voimakkaimmin huumeet näyttävät olevan läsnä 15–24-vuotiaiden ja etenkin pääkaupunkiseudulla asuvien nuorten naisten elämässä. Havaitut sukupuolierot voivat osittain selittyä huumeekulttuuria yleisemmistä, sosiaalisten verkostojen tiheyteen ja ”juoruiluun” liittyvistä tekijöistä. Nimenomaan tyttöjen ystävyys-suhteisiin kuuluu puhuminen omista ja muiden asioista, ongelmista ja tunteista (Kuitto 2002). Näin tytöt todennäköisesti saavat poikia helpommin tietoonsa huumeita kokeilleita tuttuja ja tutun tuttuja. Tuloksia tulkittaessa kannattaa myös muistaa, että aineistossa nuorten vastaajien ja etenkin nuorten miesten vastausprosentti on suhteellisen alhainen. Näin ollen satunnaisvaihtelu on merkittävää. Lisäksi vastaamatta jättäneet saattavat poiketa vastanneista merkittävältä osin. Väestökyselyt tavoittavat harvoin sellaisia sosiaalisesti huonossa asemassa olevia henkilöitä kuten päihteiden ongelmakäyttäjiä.

Julkisuudessa annetaan usein ymmärtää, että huumeita levittävät ja tarjoavat tuntemattomat ”hämärämiehet” puistoissa ja koulujen lähistöillä. Tässä raportoidut tutkimustulokset eivät kuitenkaan tue tätä väitettä: useimmin huumeita tarjotaan tuttavien ja ystävien kautta ja kotiolois-

Kuvio 3. Miten vakavana ongelmana pidetään huumeusaineiden käyttöä Suomessa nykyään. Vastausjakaumat vuosina 2001–2005 (%)

Kuvio 4. Miten huumeiden käytön arvioidaan kehittyvän Suomessa lähitulevaisuudessa. Vastausjakaumat vuosina 2001–2005 (%)

sa. Myös aikaisemmissa tutkimuksissa on viitattu ystävä- ja tuttavapiiriin merkitykseen päihteiden käytössä ja kokeilussa (Jormanainen & al. 2001; Rimpelä & al. 2003; Seppälä & Mikkola 2004). Varusmiesten keskuudessa 1990-luvulla tehdyt kyselytutkimukset osoittivat, että eniten huumeiden kokeilun todennäköisyyttä lisäsivät huumeiden käyttäjän tunteminen sekä huumeiden tarjonnan kohteeksi joutuminen (Jormanainen & al. 2001). Nuorten terveystapatutkimuksessa on saatu viime vuosina viitteitä siitä, että huumeita tarjoavat pikemminkin omat ystävät ja tuttavat kuin tuntemattomat henkilöt (Rimpelä & al. 2003). Nyt julkaistut AVTK-tulokset vahvistavat tämän myös aikuisväestön osalta.

Kansanterveyslaitoksen AVTK-tutkimus on ensimmäinen suomalainen väestökysely, jossa on selvitetty aikuisväestön huumetarjonnan paikkoja ja tarjoajia. Koska huumetarjonnan kohteeksi joutuneita on aineistossamme lukumääräisesti varsin vähän, on aineistoa tältä osin hankala tarkastella perusteellisemmin. Selvittämättä jää tästä syystä muun muassa se, miten tarjoamispaiikat ja tarjoajat vaihtelevat alueittain tai koulutusryhmittäin.

Huumeiden käytön yleistymisen ja uutisoinnit huumekuolemista ja hoitopaikkojen vähyydestä herättivät 1990-luvun lopulla kansalaisten keskuudessa huolen huumeongelmien räjähdysmäisestä kasvusta (Jallinoja & al. 2003a). Viime

vuosina huumeiden käytön erittäin vakavaksi ongelmaksi kokeneiden osuus on AVTK-tutkimusten mukaan kuitenkin laskenut. Tämä muutos heijastaa huumetilanteen rauhoittumista ja tiedotusvälineiden dramaattisen huumeuutisoinnin vähentymistä. Huumausaineiden käyttöä lievänä tai olemattomana ongelmana pitävien osuus on kuitenkin edelleen erittäin pieni, ja käytön vähenemiseen lähitulevaisuudessa uskoo vain murtoosa vastaajista.

Vaikka huumekontaktien ja huumausaineiden käytön kasvu näyttää aivan viime vuosina taittuneen, saattavat ne jo lähitulevaisuudessa kääntyä nousuun. Useat tutkijat ovat esittäneet, että huumeiden käytöllä ja kokeilulla on tiivis yhteys alkoholin kulutukseen (Partanen 1994; Hakkarainen & al. 1996; Hakkarainen & Metso 2005). Näin ollen esimerkiksi alkoholin hintauudistuksen jälkeen myös huumeekokeilut ja huumeiden käyttö saattavat kääntyä uudelleen nousuun. Riski on erityisesti nuorilla, sillä huumeiden ensikokeilut tapahtuvat yleensä alle 25-vuotiaana ja lisääntyvä humalajuominen ja myös ravintoloissa käynti todennäköisesti tuottavat kontakteja huumeiden käyttäjiin. Tämän lisäksi humalatila voi laskea kynnystä huumeekokeiluihin. (Hakkarainen & Metso 2005.)

Molemmat Suomen ”huumeaallot” ovat olleet kiinteässä yhteydessä uusiin nuorisokulttuurisiin ja nuorisomusiikkiin. Pienten piirien keskuudessa ensin yleistynyt kokeilu ja käyttö ovat vähitellen levinneet laajemmalle nuorisoryhmien keskuuteen (Salasuo 2001; Hakkarainen & Metso 2003). Tällä hetkellä toisen huumeaallon suunta näyttää edelleen olevan laskeva, vaikka varmoja johtopäätöksiä huumeiden käytön vähenemisestä ei voidakaan tehdä. Huumausainetilanne niin Suomessa kuin muuallakin Euroopassa on jatkuvassa muutostilassa: uusia aineita tulee markkinoille ja ne saattavat houkuttaa uusia käyttäjäryhmiä. Alkoholin kulutuksen yhteys huumeekokeiluihin ja käyttöön ja Suomessa tapahtunut muutos alkoholipolitiikassa asettanevat uusia haasteita päihdepolitiikalle. Yhteiskunnan ja päihdekulttuurin muutostila asettaa haasteita paitsi huumausainetutkimukselle myös huumeetiedotukselle. Kiperä kysymys tässä tilanteessa kuuluukin, miten vähentää aiheetonta huolta ja lisätä huumeilmiön ymmärrystä samanaikaisesti, kun kokeilun ja käytön vaarallisuudesta viestitään totuudenmukaisesti.

KIRJALLISUUS

- ANNUAL REPORT ON THE STATE OF THE DRUGS PROBLEM IN THE EUROPEAN UNION AND NORWAY. Brussel: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2002
- CALAFAT, A. & FERNÁNDEZ, C. & JUAN, M. & BELLIS, M. A. & BOHRN, K. & HAKKARAINEN, P. & KILFOYLE-CARRINGTON, M. & KOKKEVI, A. & MAALSTÉ, N. & MENDENS, F. & SIAMOU, I. & SIMON, J. & STOCO, P. & ZAVATTI, P.: Risk and control in the recreational drug culture. Valencia: IREFREA, 2001
- CALAFAT, A. & FERNÁNDEZ, C. & JUAN, M. & ANTTILA, A.-H. & ARIAS, R. & BELLIS, M. A. & BOHRN, K. & FENK, R. & HUGHES, K. & KERSCHL, A. V. & KOKKEVI, A. & KUUSAARI, K. & LENDERS, F. & MENDENS, F. & SPYROPOULOU, J. S. M. & VAN DE WIJNGAART, G. & ZAVATTI, P.: Enjoying the night life in Europe. The Role of Moderation. Valencia: IREFREA, 2002
- GOULD, A. & STRATFORD, N.: Illegal drugs: highs and lows. In: Park, A. & al. (eds): British Social Attitudes. London: Sage, 2002
- HAKKARAINEN, P. & HÜBNER, L. & LAURSEN, L. & ØDEGÅRD, E.: Drug use and public attitudes in the Nordic countries. P. 123–164. In: Hakkarainen, P. & Laursen, L. & Tigerstedt, C. (eds): Discussing drugs and control policy. Comparative studies on four Nordic countries. NAD publication 31. Helsinki: NAD, 1996
- HAKKARAINEN, P. & METSO, L.: Huumeiden käytön uusi sukupolvi. Yhteiskuntapolitiikka 68 (2003): 3, 244–256
- HAKKARAINEN, P. & METSO, L.: Suomalaisten suhtautuminen huumeisiin ja huumeisiin. Mieli-piteet ja asenteet väestössä 2002. Yhteiskuntapolitiikka 69 (2004): 1, 39–53
- HAKKARAINEN, P. & METSO, L.: Märkä pilvi ja vuosi 2004. Yhteiskuntapolitiikka 70 (2005): 3, 252–265
- HAKKARAINEN, P. & TIGERSTEDT, C.: Ristiriitojen huumeisiin – huumeongelman normalisaatio Suomessa. Teoksessa: Heikkilä, M. & Kautto, M. (toim.): Suomalaisten hyvinvointi 2002. Helsinki: Stakes, 2002
- HELA KORPI, S. & PATJA, K. & PRÄTTÄLÄ, R. & UUTELA, A.: Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys, kevät 2005. Kansanterveyslaitoksen julkaisu B 18/2005. Helsinki: Kansanterveyslaitos, 2005
- JALLINOJA, P. & HELAKORPI, S. & UUTELA, A.: Suomalaisen aikuisväestön kontaktit huumeisiin ja mieli-piteet huumeista vuonna 2001. Kansanterveyslaitoksen julkaisu B1/2002. Helsinki: Kansanterveyslaitos, 2002
- JALLINOJA, P. & HELAKORPI, S. & UUTELA, A.: Huu-

- mekontaktit, huumemielipiteet ja valtakunnallisen huumeviestintäkampanjan havaittavuus. Tutkimus aikuisista suomalaisista vuonna 2002. Kansanterveyslaitoksen julkaisu B1/2003. Helsinki: Kansanterveyslaitos, 2003. 2003b
- JALLINOJA, P. & HELAKORPI, S. & UTELA, A.: Huumekontaktit, huumemielipiteet ja valtakunnallisen huumeviestintäkampanjan havaittavuus. Tutkimus aikuisista suomalaisista vuonna 2003. Kansanterveyslaitoksen julkaisu B1/2004. Helsinki: Kansanterveyslaitos, 2004
- JALLINOJA, P. & PIISPA, M. & TIGERSTEDT, C.: Koko totuus huumeekampanjasta. Valtakunnallisen hankkeen arviointi. Terveyden edistämisen keskuksen julkaisu, sarja 10/2003. Helsinki: Terveyden edistämisen keskus ry., 2003. 2003a
- JORMANAINEN, V. & KORPELA, H. & SEPPÄLÄ, T. & SAHI, T.: Ystäväpiiriin, elämäntapojen ja nuorisokulttuurin piirteitä huumeita käyttäneillä varusmiehillä vuonna 1999. Suomen Lääkärilehti 56 (2001): 14, 1609–1612
- KUITTO, E.: Lukiolaistyttöjen ja poikien ystävyden erot ja yhtäläisyydet. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Sosiologian laitos, 2002
- PARKER, H. & ALDRIDGE, J. & MEASHAM, F.: *Illegal Leisure. The normalization of adolescent recreational drug use.* New York & London: Routledge, 1998
- PARTANEN, J.: Märkä pilvi. Alkoholipolitiikka 59 (1994): 6, 397–411
- PARTANEN, J.: Huumeet maailmalla ja Suomessa. Teoksessa: Kaukonen, O. & Hakkarainen, P. (toim.): *Huumeidenkäyttäjät hyvinvointivaltiossa.* Helsinki: Gaudeamus, 2002
- PIISPA, M. & JALLINOJA, P. & HELAKORPI, S. & UTELA, A.: Huumekontaktit, huumemielipiteet ja valtakunnallisen huumeviestintäkampanjan havaittavuus. Tutkimus aikuisista suomalaisista 2004. Kansanterveyslaitoksen julkaisu B1/2005. Helsinki: Kansanterveyslaitos, 2005
- PIRKOLA, S. & SEPPÄLÄ, T.: Huumausaineiden ja anabolisten hormonien käyttö. Teoksessa: Koskinen, S. (toim.): *Nuorten aikuisten terveys. Terveys 2000 -tutkimuksen perustulokset 18–29-vuotiaiden terveydestä ja siihen liittyvistä tekijöistä.* Kansanterveyslaitoksen julkaisu B7/2005. Helsinki: Kansanterveyslaitos, 2005
- RIMPELÄ, A. & LINTONEN, T. & PERE, L. & RAINIO, S. & RIMPELÄ, M.: Nuorten terveystapatutkimus 2003. Tupakkatuotteiden ja päihteiden käytön muutokset 1977–2003. Aiheita 13/2003. Helsinki: Stakes, 2003
- SALASUO, M.: Huumeet ajankuvana. Huumeiden viihdekäytön kulttuurinen ilmeneminen Suomessa. Tutkimuksia 149. Helsinki: Stakes, 2004
- SALASUO, M.: Mihin pilvi katosi? Huumeaallon taituminen 1970-luvulla. Teoksessa: Onninen, T. (toim.): *Pyhä huumesota. Huume politiikan pelkoja ja utopioita.* Helsinki: Vihreä Sivistysliitto ry., 2001
- SALASUO, M. & RANTALA, K.: Huumeiden viihdekäyttö ajankuvana. Teoksessa: Kaukonen, O. & Hakkarainen, P. (toim.): *Huumeidenkäyttäjät hyvinvointivaltiossa.* Helsinki: Gaudeamus, 2002
- SALASUO, M. & SEPPÄLÄ, P.: Aaltoja vai vedenpinnan pysyvää nousua. Teoksessa: Onninen, T. (toim.): *Pyhä huumesota. Huume politiikan pelkoja ja utopioita.* Helsinki: Vihreä Sivistysliitto ry., 2001
- SEPPÄLÄ, P.: Kielletyt aineet ja niiden merkitys teknokulttuurissa. Teoksessa: Onninen, T. (toim.): *Pyhä huumesota. Huume politiikan pelkoja ja utopioita.* Helsinki: Vihreä Sivistysliitto ry., 2001
- SEPPÄLÄ, P. & MIKKOLA, T.: Huumeet Internetissä ja nuorisokulttuureissa. Havaintoja huumeiden merkityksistä ja riskikäytöksistä käyttäjäpiireissä. Raportteja 287. Helsinki: Stakes, 2004
- SOSIAALITURVA. Helsinki: Kansaneläkelaitos, 2004
- TÖRRÖNEN, J.: Lehdistön huume poliittinen aseointuminen vuosina 1993–2000. *Yhteiskuntapolitiikka* 67 (2002): 6, 523–538
- VIRTANEN, A.: Huume tilanne Suomessa 2005. Kansallinen huume vuosiraportti EMCDDA:lle. Helsinki: Stakes, 2005
- VUOSIRAPORTTI 2004: huume ongelma Euroopan Unionissa ja Norjassa. Vuosiraportti 2004. Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seuranta keskus. Luxemburg: Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 2004. <http://www.emcdda.eu.int>

ENGLISH SUMMARY

Sanna Natunen & Piia Jallinoja & Satu Helakorpi & Antti Uutela: Drug contacts and public opinion on the severity of the drug problem among Finnish working-age people (Huumekontaktit ja mielipiteet huumeongelman vakavuudesta – tutkimus työikäisistä suomalaisista)

Recent questionnaire and other research data indicate that drug use and related problems have plateaued and in certain respects even decreased in Finland. It also seems that experimenting with drugs has begun to taper off. Nonetheless in the wake of the 1990s drug wave, it is estimated that the number of problem users has continued to rise. With the evidence of a slowdown in drug use and experimenting, public concern

about drugs has also ebbed away.

This article explores the changes that have happened over the past ten years (1996–2005) in the drug contacts of Finnish people of working age as well as public opinion about drugs in 2001–2005. The material consists of follow-up data collected annually by the Social Insurance Institution on living habits that impact the health of the adult population in Finland.

According to this data, the number of drug contacts has plateaued since the increase recorded in the 1990s. Young women are the one exception to this rule, for they seem to be most exposed to drugs: they report the highest number of people among friends and acquaintances who have used drugs, and they are also offered drugs more often than men. Indeed it seems that drugs

have the strongest presence in the life of young women aged 15–24, and particularly those who live in the metropolitan Helsinki areas. Encounters with drugs come more often through friends and acquaintances and in the home environment rather than through bars or nightclubs.

Although public concern about drugs and fears of the proliferation of drug use have receded in recent years, drugs still remain a major concern for large num-

bers of people in Finland. The drug situation both in Finland and elsewhere in Europe is in constant flux: new substances are appearing all the time, and they may well appeal to new user groups. This presents a constant challenge not only to drug research, but also to drug information efforts.

KEY WORDS

Illicit drugs, contacts, opinions, Finland